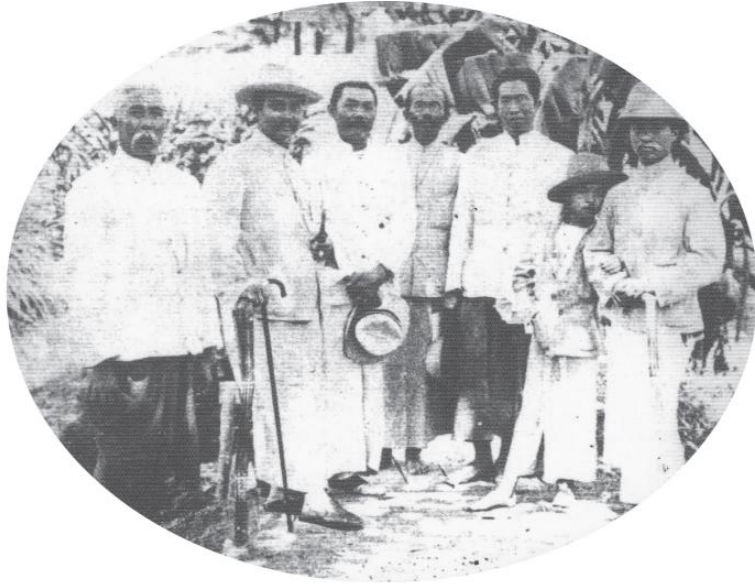

บันทึกการเสด็จประพาสต้นเมืองมินบุรี วันที่ ๓๑ มกราคม ร.ศ.๑๒๖ (พ.ศ.๒๔๕๐)

เมื่อคืนนี้หนาวลึกลับพิลึก แรกห่มผ้า ๒ ชั้น ไม่พอครั้นปิดม่านกลับร้อน เหลือชั้นเดียวห่มก็ร้อน ไม่ห่มก็หนาวเลยไม่เข้าที่ตลอดเข้า ได้ความนาฬิกาบอกชั่วโมงกับ ๔๐ นาทีเศษแล้ว ประเดี๋ยวก็จะ ๒ โมง จะนอนไปทำไม ตื่นทำสรีริกต่างๆ และเรียกผู้คนลงเรือ ออกเรือเวลา ๒ โมงครึ่งก่อนจะอยู่ข้างสายไปสักนิด เป็นนานจึงได้ความว่า นาฬิกาเขาดังผิดชั่วโมง ๑ เวลาที่จดมาแล้วหักเสียชั่วโมง ๑ เป็นได้ความจริง

พอออกจากวัดปากบึง ประเดี๋ยวก็เข้าแดนเมืองมิน คลองตอนนี้น้ำตาเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ คือ รากไม้เกาะยึดและมีต้นไม้ริมคลองมากขึ้น มีบ้านเรือนเรียงรายมาถึงหนองจอกเป็นหมู่ใหญ่ เรือนฝากระดานหลังโตๆ หน้าตาบางกอกออกไปถึง มีหลังคามุงกระเบื้องเฟลแวนโด^๑ เห็นวัดสักวัดเดียวเท่านั้น เพราะแถบนี้เป็นบ้านแขก คือแขกพวกหลวงอุดมทีเดียวมิใช่อื่นไกลเลย^๒ เห็นกองข้าวสานนวดข้างกำลังนวดอยู่บ้าง ร่องรอยแห่งความบริบูรณ์ปรากฏผิดกันกับข้างตอนจะเชิงเทรมา ผักตบชะวาได้สาบแล้ว แต่ยังเหลือมากท่วที่ในนาถ้าจะเล่นนกเห็นจะสนุกแน่ ตามริมคลองเลี้ยงเป็ดไทย เป็ดเทศ ไก่ นกพิราบตลอดทั้งนี้คงเป็นวิสัยแขกเพื่อจะเชือดง่าย ในเรื่องเชือดคอกอย่างแขก มันก็มีดีที่ได้กินอาหารสด แต่ถ้าบทร้ายก็ร้ายมาก เล่ากันว่าเมื่อเวลาไปยุโรปคราวนี้ พวกเมืองมินเมืองธัญญะพากันเจ็บเป็นโรคคล้ายเป็ดตายมาก แต่สังเกตว่าเฉพาะตายในแขกมากกว่าไทย แต่เมื่อพิจารณาตรวจตรมกันเข้าได้ความว่ามีไข้โรคเป็ด เป็นโรคที่เกิดขึ้นในฝูงสัตว์โคกระบือ พอเจ้าของรู้ว่าเจ็บก็ขายให้แขกแขกก็มาเชือดกิน คนที่กินแรกนั้นไม่มีรอดเลยแต่สักคนเดียว ส่วนคนที่พยาบาลตอนต้นตายบ้างรอดบ้าง แต่พยาบาลชั้นที่ ๓ ไม่มีใครตายเลย เป็นด้วยพิษโรคที่เกิดจากสัตว์อย่างเดียว

กินข้าวต้มกึ่งแล้ว ถึงตำบลคู้มีสุหร่าใหญ่ดูเป็นกำลังบริบูรณ์ บ้านเรือนผู้คนเต็มตลอดแถบนี้ดูมีไทยมากขึ้น มีแจ๊กขายหมู ได้เรียกมาถาม ได้ความว่าเป็นเมืองมิน แจ๊กคนนี้รับวันละตัวราคานั้น ๕๐ บาทขึ้นไปหา ๖๐ ว่าแพงเพราะไม่มีใครมีหมูเป็นหมูโรงสี ขายซังละ ๒ สลึง ๒ ไพ ประเดี๋ยวก็ถึงวัด พบกรมดำรงและพระยาสุขุมที่นั่น ได้ความว่าอีกชั่วโมงเดียวจะถึงเมืองมิน เขาจะอย่างโงะๆ ให้เดินช้าๆ ที่จริงจะตื่นสัก ๔ โมงแล้วจึงมากันทันไปนอนเมืองมิน แต่แกขึ้นไปดูวัดขึ้นทางสะพานการเปรียญแล้วไปโบสถ์ เป็นขึ้นใหม่อย่างเอกพิ้งแล้ว ๘ ปีเท่านั้น ได้ความว่าสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์^๓ ออกมาผูกสีมาตั้งชื่อว่า วัดทรัพย์

สโมสรมิเกษม เพราะว่าผู้ที่สร้างนั้นเป็นนายทรัพย์คนหนึ่ง ในวิสุตคามีปลวกกินยับเยินได้รับว่าจะทำให้ใหม่ ไบเดิมลงวันที่ ๑๙ สิงหาคม ร.ศ. ๑๑๘ สมภารอยู่ข้างปากคอเราะร้ายและบอกว่าบริบูรณ์ดี ออกจากวัดนี้เวลา ๕ โมงหลวง ๔ โมงราชบุรี ไม่เข้าพักผ่อนบ้านแขกและสุหร่าแขกอีก ๒ แห่ง ถึงแสนแสนตอนนี้อยู่มีงาน ต้นแถวโรงพลตระเวนทำดินแดงตามเคย ถัดไป ตะวางๆ ทำใหญ่โตแน่นหนาดีกว่าที่ไหนๆ ในหัวเมืองเป็นอันมาก แต่ไม่มีนักโทษ มีแต่คนที่อยู่ในระหว่างพิจารณา ๗ คนเพราะไม่มีศาล ถัดไปเป็นที่ว่าการเมืองแล้วจึงเข้าบ้านเจ้าเมืองปลัดเมือง ออกจะตามเคยอย่างเมืองรัตนบุรี แต่ที่หน้าว่าการเหล่านี้ ยังไม่มีถมดิน มีถนนขึ้นจากน้ำสายหนึ่งตรงหน้าบ้านผู้ว่าราชการ ถนนขวางสายหนึ่ง ตั้งแต่ประตูหน้าบ้านผู้ว่าราชการเมืองไปถึงโรงพลตระเวน เพราะที่นี้ไม่มีศาล เมืองไม่ที่กำลังที่จะทำอะไรได้ เรือเข้าไปในคูตรงหน้าบ้านผู้ว่าราชการเมือง จอดที่หน้าเรือเก่าของชาวยาม^๕ เป็นเรือนเครื่องผูกเลวๆ แต่สบายดีกว่าเรือฝากระดานอีก ทำกับข้าวที่แคร่ริมคูในเงาต้นไม้ แต่มักกินกลางวันบนเรือน เวลาเย็นไปดูเรือนผู้ว่าราชการ แล้วลงเรือไปดูคลองสามวา คลองสามวานี้เป็นของกรมภูธรศ^๕ ขุด แต่เดิมนั้นใหญ่กว่าสามวามาก ขุดก่อนบริษัทขุดคลองเหนือขึ้นไปจดคลองหกวาสายใต้ ข้างใต้เรียกว่าคลองนุ่นไปจดคลองสองที่พระยามหาโยธา^๖ ขุด ขุดคลองเมื่อครั้งยังเป็นพระยาดำรงราชพลขันธ์ ผู้ว่าราชการเมืองนอกเขื่อนขันธ์ คลองนี้ได้ร้างไป ๒ ปี เดิมนั้นมีคนทำนาตลอด มีเรือชลaborทุกเช้าเปลือกจอดหลายสิบลำว่าลงตามคลองซอยของกลางสามวา^๖ เอง ที่ส่ายนี้เป็นตลาด มีบ้านเรือนคนมาก นับว่ามากกว่าตำบลอื่นในเมืองนี้ ได้เห็นแจ็กทำหมุดต้องหยุดดู กลับมาทำกับข้าวที่เก่าและมากินบนเรือนเหมือนกัน ในเรือออกก่อน เพราะเข้าไปจอดอยู่ในคู

อ้างอิง - หนังสือเสด็จประพาสต้น (หอสมุดแห่งชาติ ชั้น ๓ ห้อง ๓๐๑)

^๑กระเบื้องซีเมนต์ที่ขบใช้กันสมัยนั้น ผู้คิดทำขึ้นขายเป็นฝรั่งตาเลี่ยนชื่อ ฟาร์นโด เมื่อแรกมีจึงเรียกกันว่ากระเบื้องฟาร์นโด

^๒แขกมลายูเข้ามาไทย เมื่อคราวสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ เมื่อยังเป็นพระยาศรีพิพัฒน์ เป็นแม่ทัพยกออกไปปราบกบฏเมืองไทยในรัชกาลที่ ๓ มีเรื่องปรากฏอยู่ในรายงานหลวงอุดม ซึ่งได้พิมพ์แล้วตรัสอ้างถึงรายงานนั้น

^๓สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (วัด) วัดอรุณ

^๔หม่อมเจ้าชายสง่างาม สุประดิษฐ์

^๕พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ซึ่งได้ทรงบัญชาการกระทรวงนครบาลอยู่สมัยหนึ่ง

^๖พระยามหาโยธา (นกแก้ว คลเสนี)

ประวัติความเป็นมา

เดิมเขตมีนบุรีเคยเป็นจังหวัดหนึ่งขึ้นอยู่กับมณฑลกรุงเทพ ซึ่งประกอบด้วย ปทุมธานี นครเขื่อนขันธ์ สมุทรปราการ นนทบุรี รัษฎบุรี และมีนบุรี

ประวัติความเป็นมาของเมืองมีนบุรี เริ่มต้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ยก ๔ อำเภอ คือ อำเภอลองสามวา อำเภอแสนแสบ อำเภอเจียรดับ (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ เขตหนองจอก) และอำเภอหนองจอก ขึ้นเป็นเมืองใหม่ พระราชทานนามว่า “**เมืองมีนบุรี**” หมายถึง “**เมืองปลา**”เพื่อให้คู่กับ “**เมืองรัษฎบุรี**” แปลว่า “**เมืองข้าว**” และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าสง่างามเป็นข้าหลวงรักษาราชการเมือง ตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน ร.ศ. ๑๒๑ ดังหลักฐานซึ่งคัดลอกจากเอกสารสำคัญในหอจดหมายเหตุแห่งชาติทำวาสุกรี ดังนี้

“รัชกาลที่ ๕ ราชการทั่วไปมณฑลกรุงเทพ”

“รวมท้องแขวง อำเภอลองสามวา แสนแสบ จีระดับ หนองจอก ยกขึ้นเป็นเมืองใหม่ พระราชทานนามว่า เมืองมีนบุรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าสง่างาม เป็นข้าหลวงรักษาราชการเมือง ดังหลักฐานจากต้นฉบับหนังสือกราบบังคมทูลพระกรุณาโปรดเกล้าฯของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์ฯ ดังนี้

ที่ ๑๐/๒๒๒๑๒

ศาลาว่าการนครบาล

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

ข้าพระพุทธเจ้า กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นที่ทุ่งแสนแสบเพื่อให้ท้องที่นี้มีการปกครองอยู่ในท้องที่ได้มีความเจริญเนื่องตามเมืองรัตนบุรีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าสง่างาม รับราชการในตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองขึ้น

ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ร.ศ.๑๒๐ ข้าพระพุทธเจ้าได้รับพระราชทานจัดให้หม่อมเจ้าสง่างามเป็นข้าหลวง พร้อมด้วยเจ้าพนักงานในกรมแผนที่ ทำการแบ่งเขต แขวง อำเภอด้วยผู้ว่าราชการเมืองในมณฑลกรุงเทพฯ ทุกเมืองแต่ให้ตรวจราชการเมืองทุกอย่างให้เป็นที่ยอมรับกับทั้งหม่อมเจ้าสง่างามได้ตามเสด็จ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพขึ้นไปตรวจราชการหัวเมืองทางเมืองลพบุรีแล้วล่องลงมาทางเมืองอ่างทองคราวหนึ่งนั้นด้วย ก็ได้ทราบวิธีการจัดราชการหัวเมืองอยู่แล้ว แลข้าพระพุทธเจ้าได้คัดเลือก เสด็จมีพนักงานในกระทรวงนครบาลทนาย มอบถวายพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ผู้ทรงพระเมตตาช่วยอุทิศทุนจัดให้ไปฝึกหัดราชการในมณฑลกรุงเทพฯ ตั้งแต่เดือนตุลาคม แลกระทรวงมหาดไทยได้ส่งคนพวกนี้กลับมาในเดือนเมษายนนี้ว่าจะรับราชการได้พร้อมอยู่แล้ว

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานราชานุญาต รวมทั้งที่อำเภอในทุ่งแสนแสบ คือ อำเภอคลองสามวา ๑ อำเภอแสนแสบ ๑ อำเภอเจียรดับ ๑ อำเภอหนองจอก ๑ รวม ๔ อำเภอ ในแขวงเมืองใหม่ ตั้งเมืองที่ตรงใกล้สามแยกคลองสามวากับคลองแสนแสบ ในอำเภอคลองสามวา ซึ่งต่อไปจะเปลี่ยนเป็นอำเภอเมือง แลนามเมืองนั้น ข้าพระพุทธเจ้าคิดด้วยเกล้าฯ ว่าถ้าเป็น “เมืองปลา” คู่กับ “เมืองเจ้า (ข้า)” ก็ควร เพราะตำบลแสนแสบเป็นที่มียอปลามากหรือจะสมควรมีนามเมืองโดยหมายความว่าสถานใดแล้วแต่จะ โปรดเกล้าฯ

ควรมิควรสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้า นเรศวรฤทธิ์ ขอเดชะ

เมื่อพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์ฯ ขอพระบรมราชานุญาตในการจัดตั้งเมืองได้มีการส่งรายชื่อเมืองใหม่ เพื่อให้พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ คัดเลือกมากมายหลายชื่อดังหลักฐานที่ได้คัดเลือกจากต้นฉบับลายมือจดหมายทูล พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์ฯ ของพระสาสนโสภณ วัดราชประดิษฐ์ ดังนี้

วัดราชประดิษฐ์

วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ร.ศ.๑๒๑

ขอถวายพระพร ทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์ฯ ทรงทราบเรื่องนามเมืองแสนแสน
อาตมาภาพเลือกเห็นพอจะใช้ได้ ๓ ชื่อ ดังทูลถวายมานี้

มินบุรี

บุญธานี

เมสบุรี

ควรมิควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอถวายพระพร

พระสาสนโสภณ

นามเมืองแสนแสน

มัจฉบุรี คู่กับ รัญญบุรี

มัศยาไศรย

มัศยาไฉย

มัศยาภิรมย์

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

เมืองเข้าเมืองปลา

เป็นที่ปลาอาไศรย

เป็นที่ปลาอยู่

เป็นที่รื่นรมของปลา เป็นที่รื่นรมด้วยปลา

ขอเดชะ

ชื่อเมืองแสนแสน

ศรีมัจฉุม วารโคจรภูมิ

ธานีมัจฉาชาติ

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะ

ชื่อเมืองแสนแสน

อัมพุชบุรี

อัมพุชไพบุลย์

วาริชากร

วาริขรัฐ

อัมพุชราม

อัมพุชาไศรย

มินบุรี

บุญธานี

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะ

ที่ ๔๔/๑๐๙๙

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

วันที่ ๒๖ สิงหาคม รัตนโกสินศก ๑๒๑

ถึง กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์

ด้วยเรขาคทมาที่ ๑๐/๒๒๑๒ ลงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ร.ศ.๑๒๑ เรื่องจะรวมท้องที่อำเภอคลองสามวา อำเภอแสนแสบ อำเภอจรีดับ อำเภอหนองจอก รวม ๔ อำเภอ ตั้งขึ้นเป็นเมืองใหม่ ตั้งเมืองที่ตรงใกล้สามแยกคลองสามวากับคลองแสนแสบ และเปลี่ยนอำเภอคลองสามวาเป็นอำเภอเมืองนั้น ได้ตรวจดูแล้ว การที่จะตั้งเมืองใหม่นั้นเป็นการสมควรแล้วอนุญาตให้ตั้ง
หนึ่ง ชื่อเมืองที่จะตั้งขึ้นใหม่นี้ ให้ชื่อว่า “มื่นบุรี” เมืองมื่นบุรี

นอกจากหลักฐานการตั้งเมืองมื่นบุรีที่กล่าวมาแล้ว ยังมีหลักฐานเอกสารสำคัญกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีกระทรวงนครบาล ดังนี้

แจ้งความกระทรวงนครบาล

ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้รวมท้องแขวงอำเภอคลองสามวา อำเภอแสนแสบ อำเภอจรีดับ และอำเภอหนองจอก ทั้ง ๔ อำเภอในทุ่งแสนแสบนั้น ยกขึ้นเป็นเมืองใหม่ ณ ตำบลสามแยกคลองสามวากับคลองแสนแสบ รวมอยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ พระราชทานนามเมืองว่า “เมืองมื่นบุรี” แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าสง่างามเป็นข้าหลวงรักษาราชการเมือง ตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ เป็นต้นไป

ศาลาว่าการนครบาล

วันที่ ๒๖ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๑

(พระนาม) นเรศวรฤทธิ์

เสนาบดีกระทรวงนครบาล

ต่อมาในระหว่างปี พ.ศ.๒๔๗๓ – ๗๔ มีเหตุการณ์สำคัญทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นทั่วโลก ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อประเทศไทยด้วย เหตุการณ์ครั้งนี้เรียกว่า “เศรษฐกิจตกต่ำ” ทำให้เกิดข้าวยากมากแพง และกระทบกระเทือนงบประมาณของแผ่นดินของประเทศขณะนั้นอย่างหนัก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้โปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขเหตุการณ์โดยยุบเลิกหรือรวมกรม กองต่าง ๆ ในส่วนกลาง และยุบมณฑลจังหวัดและสถานที่ หรือส่วนราชการบางแห่ง ตลอดจนปลดข้าราชการออกจากตำแหน่ง เพื่อตัดทอนงบประมาณรายจ่ายให้สมดุลภาพ ดังมีหลักฐานหนังสือโต้ตอบแจ้งเรื่อง การยุบจังหวัดมื่นบุรี พ.ศ.๒๔๗๔ ไว้ดังนี้

ยุบจังหวัดมโนบุรี เนื่องจากในสมัยรัชกาลที่ ๗ พุทธศักราช ๒๔๗๔ ประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ โดยทั่วไป จึงมีพระราชดำริยุบส่วนราชการบางส่วน เพื่อตัดทอนค่าใช้จ่ายภายในประเทศ โดยให้ยุบจังหวัดมโนบุรีมารวมเข้ากับจังหวัดพระนคร ขึ้นต่อมณฑลกรุงเทพฯ เว้นไว้แต่ท้องที่อำเภอหนองจอก ให้ยกไปขึ้นกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๔ และเป็นอันว่าต้องยุบเลิกของจังหวัดตั้งแต่นั้น เป็นต้นไปด้วยท้องที่อำเภอมโนบุรีกับท้องที่อำเภอลาดกระบังยกไปขึ้นกับจังหวัดพระนครในการประกาศยุบจังหวัดนั้น กำหนดไว้ด้วยว่า ให้ยุบรวมจังหวัดมโนบุรีเข้าไว้ในปกครองของจังหวัดพระนคร เว้นแต่อำเภอหนองจอก ให้ออกไปขึ้นอยู่ในปกครองของจังหวัดฉะเชิงเทรา ท้องที่จังหวัดพระประแดงให้รวมขึ้นอยู่กับจังหวัดสมุทรปราการ เว้นแต่ท้องที่อำเภอราษฎร์บูรณะให้ขึ้นอยู่กับจังหวัดธนบุรี และท้องที่จังหวัดรัตนบุรี ให้รวมอยู่กับจังหวัดปทุมธานี เป็นอันว่ามณฑลกรุงเทพฯ ในตอนนั้น คือ นับตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นต้นมา มีจังหวัดสังกัดอยู่เพียง ๔ จังหวัดเท่านั้น คือ พระนคร ธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ เฉพาะจังหวัดพระนคร

หลังจากการปรับปรุงแล้วมีอำเภอเพิ่มขึ้นอีก ๒ อำเภอ คือ อำเภอมโนบุรี กับอำเภอลาดกระบัง รวมกับอำเภอที่มีอยู่ก่อนแล้ว ๑๒ อำเภอ คือ อำเภอพระนคร อำเภอดุสิต อำเภอนางเลิ้ง อำเภอบางรัก อำเภอบ่อประจักษ์ตวรพ่าย อำเภอสัมพันธวงศ์ อำเภอปทุมวัน อำเภอบางกะปิ อำเภอบางเขน อำเภอพระโขนง อำเภอบ้านทวาย (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอยานนาวา) อำเภอบางซื่อ รวม ๑๔ อำเภอ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ได้มีพระราชบัญญัติให้โอนการปกครองอำเภอหนองจอก ซึ่งขึ้นอยู่กับจังหวัดฉะเชิงเทรา มาขึ้นจังหวัดพระนคร เพราะไม่สะดวกแก่ราษฎรที่จะไปติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งนี้ ให้โอนตั้งแต่วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ดังนั้น จังหวัดพระนครจึงมีอำเภอรวมทั้งสิ้น ๑๕ อำเภอ

มโนบุรีเป็นจังหวัดนับตั้งแต่วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๕ จนถึงวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๔ เมื่อยุบเป็นอำเภอแล้ว คงมีเขตท้องที่เหมือนเช่นเดิม คือ ๗ ตำบล ๑๓๒ หมู่บ้าน ดังนี้

๑. ตำบลบางชัน	มี ๒๐ หมู่บ้าน
๒. ตำบลทรายกองดิน	มี ๒๕ หมู่บ้าน
๓. ตำบลคลองสามวาฝั่งตะวันออก	มี ๒๕ หมู่บ้าน
๔. ตำบลคลองสามวาฝั่งตะวันตก	มี ๑๗ หมู่บ้าน
๕. ตำบลคลองเจ๊ก	มี ๒๐ หมู่บ้าน
๖. ตำบลแสนแสบ	มี ๑๕ หมู่บ้าน
๗. ตำบลคูฝั่งใต้	มี ๑๐ หมู่บ้าน

กับมีกิ่งอำเภอลาดกระบัง ซึ่งได้ยุบจากอำเภอกลงเป็นกิ่งอำเภอมาขึ้นอยู่อีก ๑ กิ่ง โดยเฉพาะกิ่งอำเภอลาดกระบัง มี ๕ ตำบล ๙๑ หมู่บ้าน ดังนี้

๑. ตำบลลาดกระบัง	มี ๑๕ หมู่บ้าน
๒. ตำบลคลองสองต้นนุ่น	มี ๑๖ หมู่บ้าน
๓. ตำบลคลองสามประเวศ	มี ๑๗ หมู่บ้าน
๔. ตำบลทับยาว	มี ๒๑ หมู่บ้าน
๕. ตำบลลำปลาทิว	มี ๒๒ หมู่บ้าน

ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงเขตท้องที่อีกหลายครั้ง ในที่สุดเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้ประกาศยกฐานะกิ่งอำเภอลาดกระบังขึ้นเป็นอำเภออีกครั้งหนึ่ง

มีนบุรีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๗ แขวง (ตำบล) มี ๑๐๗ หมู่บ้าน แต่เดิมมีสุขาภิบาล ๑ แห่ง ชื่อสุขาภิบาลมีนบุรี ซึ่งกระทรวงมหาดไทยตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ ในชั้นแรกมีหมู่บ้านที่ ๑, ๒, ๘, ๙, ๑๐, ๑๓, ๑๗, ๑๘, และ ๑๙ ของตำบลมีนบุรี รวมกันเข้าเป็นเขตสุขาภิบาล ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕ มีการขยายเขตสุขาภิบาลออกไปอีกโดยรวมเอาหมู่ที่ ๓ ของตำบลมีนบุรี และหมู่ที่ ๑๔ ของตำบลแสนแสบเข้ามาอยู่ในเขตสุขาภิบาลด้วย จากนั้นขยายเขตสุขาภิบาลออกไปให้ครอบคลุมทั้งอำเภอ ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๐๖ จนมีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๕ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ มีนบุรีจึงมีฐานะเป็นเขตหนึ่งของกรุงเทพมหานคร

เดิมเขตมีนบุรี มีพื้นที่ ๑๗๔ ตารางกิโลเมตร หลังจากมีประกาศกระทรวงมหาดไทยเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตมีนบุรีและแยก ๕ แขวงทางด้านเหนือของเขตไปจัดตั้งเป็นเขตคลองสามวา ตั้งแต่วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ เขตมีนบุรีในปัจจุบันจึงมีพื้นที่เหลือเพียง ๖๓.๖๔๕ ตารางกิโลเมตร มีเขตการปกครอง ๒ แขวง คือ แขวงมีนบุรี และแขวงแสนแสบ โดยมีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ ๕ ของกรุงเทพมหานคร

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของเขตมีนบุรีเป็นที่ราบลุ่ม ในอดีตเป็นเทือกสวน ไร่ นา บ่อปลา นาบัว ไร่หญ้า ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นหมู่บ้าน อาคารพาณิชย์ และสถานประกอบการทั้งเล็กและขนาดใหญ่ มีนิคมอุตสาหกรรม ตลาด ห้างสรรพสินค้า ทำให้ชุมชนชาวสวน ชาวไร่ ชาวนา บ่อปลา ไร่หญ้า มีจำนวนลดน้อยลง

เมืองมิน...ถิ่นเก่าที่เล่าขาน

(เรียบเรียงจากหนังสือ “๑๐๐ ปี จังหวัดลพบุรี”)

ลพบุรี เป็นจังหวัดเล็กๆ ประกอบด้วยกิ่งอำเภอคลองสามวา อำเภอแสนแสบ อำเภอเจียรดับ และอำเภอหนองจอก ต่อมาลดฐานะลงมาเป็นอำเภอลพบุรี ขึ้นอยู่กับจังหวัดกรุงเทพฯ

เมืองมินเป็นเมืองสงบ ไม่มีความสับสนวุ่นวาย ทุกชีวิตมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย สถานที่ราชการตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีถนนเล็กๆ ไปด้วยอิฐเผา ระยะห่างประมาณ ๓๐๐ - ๔๐๐ เมตร ตั้งแต่เชิงสะพานข้ามคลองสามวาจนสุดถนน ในบริเวณนั้นประกอบด้วย จวนผู้ว่าฯ เป็นตึก ๒ ชั้น ภายในประกอบด้วยห้องสี่มุม หอสีเหลือง สีขาวงดงาม ต่อมาใช้เป็นบ้านพักนายอำเภอ แล้วรื้อทิ้งไปปลูกเป็นสถานีอนามัย และสร้างใหม่เพิ่มเติมเป็นศูนย์สาธารณสุข ๔๓ ในปัจจุบัน ถัดไปเป็นที่ว่าการอำเภอลพบุรี สร้างเป็นเรือนไม้สักชั้นเดียว (ปัจจุบันเป็นอาคารอนุรักษ์) มีสระบัวหน้าข้าง มองดูร่มรื่น ต่อจากบ่อบัวเป็นศาลจังหวัดลพบุรี สร้างเป็นตึกได้ถุนสูง (ขณะนี้ทุบทิ้งไปแล้วกลายเป็นศาลใหม่ที่โอโง่งมาก) ถัดจากศาลเป็นหอนาฬิกา ที่ดินเรือนจำลพบุรี และสถานีตำรวจ ซึ่งสร้างเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวได้ถุนสูงอยู่สุดถนน

เมื่อเดินย้อนกลับ อีกฝั่งเป็นที่ตั้งของสหกรณ์เมืองลพบุรี ต่อด้วยบ้านพักสารวัตร โรงเรียนช่างไม้ลพบุรี ปัจจุบันเป็นแฟลตข้าราชการครูและข้าราชการกรม. และบ้านพักครูลพบุรี เดินต่อมาเป็นโรงเรียนสตรีเศรษฐบุตรบำเพ็ญ สร้างเป็นเรือนไม้สัก ๒ ชั้น ใกล้เคียงโรงเรียนมีสระใหญ่เต็มไปด้วยดอกโสนและบัวหลวง สัตตบงกชก็มี ชาวบ้านได้อาศัยเก็บดอกไปไปขายตามอรัญญิก ต่อมากกรมชลประทานให้เรือขุดลอกลำคลองแสนแสบปล่อยดินขึ้นมากถม ทำให้สระบัวกลายเป็นสนามใหญ่ที่นักเรียนและเด็กๆ ในละแวกนี้ให้เป็นลานเล่นกีฬา ชาวบ้านเรียกว่า “สนามหน้าเมือง” ใช้จัดการแข่งขันกีฬา สงกรานต์ในวันสงกรานต์จัดงานประเพณีต่างๆ แล้วยังเป็นที่ย้ายหน้ากลางแปลง ลานนี้ยังเป็นที่แข่งกีฬาของโรงเรียนลพบุรีและโรงเรียนสตรีเศรษฐบุตรบำเพ็ญอยู่เป็นประจำ

ติดกับสนามเป็นโรงเรียนประชาบาลมีนบุรี สร้างเป็นอาคารไม้หลังเดียว มี ๒ ชั้น ซึ่งเด็กๆ กลัวกันมาก เพราะมีเสาตอ
น้ำมัน เชื่อกันว่าเป็นที่สิงสู่ของนางตะเคียน (ยังไม่เคยทราบเลยว่ามีใครเห็นบ้าง) ด้านหน้าติดกับถนนเป็นห้องสมุดประชาชน
มีนบุรี ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำพิธีเปิดพร้อมกับสะพานข้ามคลองสามวาและสถานีอนามัย เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๘

ด้านหลังอาคารเรียนเป็นถนนเล็กๆ ปลุกต้นพิกุลเรียงราย เด็กๆ มักไปเก็บพิกุลร่วงที่ได้ต้นตอนเช้ามืดเพื่อนำไปขาย
ร้านขายยา ทั้งที่กลัวผี เพราะตรงต้นโพธิ์ใหญ่เคยเป็นสุสานมีคนตายมาก (ลือกันว่าผีดู) ต่อมานายบุรี พรหมลักขโณ
นายอำเภอมีนบุรีให้สร้างเป็นตลาดสดขึ้น แต่ก็ทิ้งร้างไปเนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก

เดินข้ามสะพานคลองสามวาก็ถึงตลาด “เสี้ยเสี้ยง” (นายเสี้ยง วิฑูรชาติ) มีร้านค้ามากกว่า ๑๒๐ ร้าน เรียงรายตามริม
คลองสามวา เลี้ยวมาตามคลองแสนแสบ สิ้นสุดที่โรงสีตาหลน เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๐ ไฟไหม้หมดต้องรื้อทิ้งแล้วสร้างขึ้นใหม่ ต่อมา
ถูกไฟไหม้อีก จนเป็นตลาดในสภาพปัจจุบัน

ตรงข้ามตลาดเสี้ยเสี้ยงด้านคลองแสนแสบ เป็นตลาดที่สร้างขึ้นเก่าแก่อายุยืนยาวมาก ทางราชการเห็นควรขอให้
อนุรักษ์ไว้ (ต่อมาไฟไหม้ต้องรื้อทิ้งทั้งหมด ปรับปรุงเป็นถนนเลียบริมคลอง) ในตลาดมีร้านขายยาไทย-จีนของ “กำนันกี หลายชู
ไทย” มีโรงหนังที่คนสมัยนั้นเรียกว่า “วิก” มีร้านขนมไทยรสชาตอร่อยมาก คือ ร้าน “ป้าสายัณห์” สุดตลาดเป็นสะพานข้ามไป
ยังโรงสีของตระกูล “มินชัยนันท์”

ด้านหน้าตลาดเสี้ยเสี้ยง เชิงสะพานใหม่เป็นถนนที่รถแล่นได้ ทั้งสองฝั่งเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย มีร่มไม้ครึ้มนำเดิน
จนถึงบึงน้ำมัน (สีแฉกไฟแดง) ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ต่างเดินไปตลาด ไปโรงเรียน และไปวัด

สายน้ำประวัติศาสตร์

คลองแสนแสบเป็นวิถีชีวิตของชาวมินบุรี ต่างใช้ลำคลองเพื่อประโยชน์สุขของทุกคน ไม่ว่าจะเพื่อบริโภค ค้าขาย สัญจร
ไปมา และเพื่อความสนุกเพลิดเพลิน เป็นทั้งแหล่งพักผ่อนและประกอบอาชีพ ทุกชีวิตล้วนอาศัยคลองแสนแสบทั้งสิ้น สายน้ำ
ใสสะอาด ผุดปลาชุม ทำให้บริเวณสองฝั่งคลองมีเครื่องมือหาปลาหลากหลายชนิด ล้วนเต็มไปด้วยปลาที่จับได้นำไปเป็น
อาหาร เหลือกก็เอาไว้ขายเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว มีทั้งปลาตะเพียนตัวใหญ่ ปลากลายตัวยาวถึง ๑ ศอก ที่ถูกมจากในน้ำ กุ้ง
ใหญ่ลอยชูหนวดในฤดูหนาว ปลาหลดที่ชาวบ้านกรีดลงไปโนโคลนช่วงน้ำลด แต่บัดนี้สิ่งที่กล่าวมาเหลือไว้เพียงคำบอกเล่า
เท่านั้น

วันเพ็ญเดือนสิบสอง น้ำคลองใสสะท้อนแสงจันทร์เต็มไปกระทงน้อยใหญ่ ผู้คนลงเรือพาย เรือยนต์เล่นไปมาส่งเสียง
ร้องเพลงกันอย่างสนุกสนาน เมื่อเวลาเที่ยงคืนทุกบ้านจะตักน้ำใส่ตุ่มใส่อิงกัน เพราะถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ สายน้ำนิ่งสนิทชั่ว
ครู่ ส่วนเด็กๆ ก็กระโดดลงไปว่ายน้ำเล่นกันอย่างมีความสุข

สองฟากฝั่งของลำคลองมีวัดและมัสยิดหลายแห่ง เช่น วัดแสนสุข วัดใหม่ลำนกแขวก วัดบำเพ็ญเหนือ วัดบางเพ็งใต้
สุเหร่าทรายกองดิน และสุเหร่าแสนแสบ (เดิม)

ทุกเช้ามีเรือกาแฟ ก่อนเที่ยงมีเรือก๋วยเตี๋ยว เรือขนม เรือขายของ ส่งเสียงร้องเชิญชวนให้คนมาซื้อ มีเรือโยงลากผ่านไป
มาเสมอ เด็กๆ มักกระโดดลงไปเกาะเรือเล่นกัน แต่เดี๋ยวนี้ภาพเหล่านั้นไม่มีอีกแล้ว เพราะคนมักง่ายทำให้น้ำเน่าเสียจนใช้
ประโยชน์ไม่ได้

อาชีพของชาวมินบุรี

อาชีพหลักของชาวมินบุรี คือ ทำนา ชาวมินบุรีเป็นชาวนาที่มีคุณภาพไม่แพ้ที่อื่น ใครจะไปคิดว่า นาข้าวดีๆ ขณะนี้
กลายเป็นโรงเรียนพรสุดา ที่ทำการประโยชน์ เป็นหมู่บ้านจัดสรร คนที่ยังจำได้คงจะไม่ลืมว่า สองฝั่งถนนรามอินทราเต็มไปด้วย

ต้นข้าวปลิวไสว เมื่อข้าวออกรวง ลมจะพัดพากลิ่นหอมของรวงข้าวโชยมา แต่เดี๋ยวนี้อกลายเป็นตึกรามบ้านช่องแออัดไม่น่าดู ส่วนการค้าขายในอดีตมีทั้งทางน้ำและทางบก

การคมนาคมในอดีต

ในอดีต ชาวมีนบุรีใช้เรือพายในการเดินทาง มีเรือจ้าง เรือเมล์วิ่งรับส่งคน โดยเฉพาะเรือเมล์มีหลายลำ เช่น เรือแสน แสบ เรือไผ่เงิน เรือไผ่ดำ เรือเจียรดับ มีเรือเมล์นายเลียดวิ่งจากประตูน้ำผ่านมีนบุรีไปสุดทางที่แปดริ้ว ต่อมาใช้เรือหางยาววิ่งจากมีนบุรี – หนองจอก และมีนบุรี – บางกะปิ

การศึกษา

โรงเรียนประชาบาลมีนบุรี มีชั้น ป.๑ - ป.๔ เมื่อ ๕๐ ปีก่อน ครูใหญ่ชื่อครูวิจิตร นิกรพจน์ (ครูบีม) ท่านเป็นคนเขร่งขี้ริม พูดน้อย สอนให้นักเรียนทำสวนครัวเพื่อฝึกนักเรียนให้มีความรับผิดชอบ

โรงเรียนเศรษฐบุตราบำเพ็ญ เป็นโรงเรียนประจำจังหวัด ครูใหญ่ คือ นายณรงค์ วิริยนิเทศ พระยาภักดีนครราชสีมา (นายเลียดเศรษฐบุตรา) และภรรยาหมอบทรัพย์ส่วนตัวสมทบกับกระทรวงธรรมการ สร้างโรงเรียนสหศึกษารับนักเรียน ม.๑ - ม.๖ ต่อมาย้ายไปสร้างใหม่ห่างจากที่เดิมประมาณ ๒ กิโลเมตร รับเฉพาะนักเรียนชาย ส่วนโรงเรียนเดิมเป็นโรงเรียนสตรีเศรษฐบุตราบำเพ็ญ

โรงเรียนช่างไม้มีนบุรี ตั้งอยู่ตรงข้าม สน.มีนบุรี สอนวิชาช่างไม้ ต่อมาย้ายมาตั้งอยู่ที่วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี

โรงเรียนมีนประชาวิทยา เป็นโรงเรียนเอกชน คนเรียกว่า “โรงเรียนจีน” รับตั้งแต่ ป.๑ - ป.๖

โรงเรียนเสริมวิริยะราษฎร์ ใกล้กับศูนย์สาธารณสุข ๔๓ สอนเฉพาะอนุบาล ชาวบ้านเรียกว่า “โรงเรียนนกกระจอก นุ่งกระโปรงแดง” ครูอุ้นเรือนเป็นเจ้าของและครูใหญ่

ห้องสมุดประชาชนมีนบุรี เป็นแหล่งให้ความรู้ ตั้งอยู่ในบริเวณ ร.ร.มีนบุรี สร้างขึ้นในปี พ.ศ.๒๔๙๘-๒๕๑๘ มีบรรณารักษ์ รวม ๔ คน คือ นายวิจิตร นิกรพจน์ นางสาวรัตนากิจ จันทร์มณี นางสาวสมศรี ทองคำพันธ์ และนางสาวสมใจ เอี่ยมประยูร เหตุที่ยกเลิกห้องสมุดเพราะโรงเรียนมีนบุรีขยายอาคารเรียน จึงนำหนังสือมอบให้ห้องสมุดโรงเรียนมีนบุรีเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

ศาสนาในมีนบุรี

ชาวมีนบุรีนับถือศาสนาพุทธและอิสลาม จึงมีวัดและมัสยิดหลายแห่ง แต่ทุกชุมชนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือกันโดยไม่คำนึงถึงเรื่องความแตกต่างทางศาสนา ทำให้ชาวมีนบุรีในอดีตมีแต่ความสงบสุข

วัฒนธรรมประเพณี

การเล่นในมีนบุรีที่ถือว่าเป็นการพนันมีอยู่ ๒ อย่าง คือ บ่อนไก่ อยู่บริเวณตลาดเก่าริมคลองสามวา ชาวบ้านมักนำไก่ชนพื้นบ้านมาตีกัน ไก่ชนมีนบุรีถือว่ามีชื่อเสียงมาก อย่างที่สองคือปลากัด เมื่อว่างจากฤดูทำนา (สมัยก่อนแต่ละปีทำนาครั้งเดียว) ชาวบ้านก็นำปลากัดที่เลี้ยงดูอย่างดีมาเปรียบ แล้วปล่อยลงกีดกัน ปลากัดมีนบุรีมีความสวยงามไม่แพ้ที่อื่นเหมือนกัน

จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสอายุเกินกว่า ๘๐ ปีหลายท่านทำให้เรามองเห็นสภาพการเปลี่ยนแปลงของมีนบุรีนับแต่อดีตจนปัจจุบัน ชาวชนทั้งหลายรับทราบถึงความเป็นมาของท้องถิ่นตนแล้ว ก็จะต้องเกิดความรู้สึกรักท้องถิ่น ต้องการพัฒนาให้สิ่งดีงามในอดีตกลับมาเป็นเหมือนเดิม เช่น ช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น โดยเฉพาะช่วยกันดูแลคลองแสนแสบให้กลับมาใสสะอาดดังเดิม หรือใกล้เคียงกับสภาพเดิม